

بهراد مُشار

موسسه حسابرسی

(عضو جامعه حسابداران رسمی ایران)

به نام خالق هستی بخش

موانع و مشکلات پیاده سازی حسابرسی مبتنی بر ریسک در ایران

ارائه دهنده: محمد رضا عبدی

شریک موسسه حسابرسی بهراد مشار

بهراد مُشار

موسسه حسابرسی

(عضو جامعه حسابداران رسمی ایران)

هدف حسابرس

▶ تشخیص و ارزیابی خطرهای تحریف بااهمیت ناشی از تقلب یا اشتباه در سطح صورتهای مالی و سطح ادعاها، از طریق شناخت **واحد تجاری** و **محیط آن**، شامل **کنترل‌های داخلی** است که به موجب آن مبنایی برای طراحی و اجرای نحوه برخورد با خطرهای تحریف بااهمیت ارزیابی شده فراهم می‌آید.

کنترل‌های داخلی

▶ فرایندی است که توسط ارکان راهبری، مدیران اجرایی و سایر کارکنان به منظور ایجاد اطمینان معقول از **دستیابی به اهداف واحد تجاری** در خصوص قابل اتکا بودن گزارشگری مالی، کارایی و اثربخشی عملیات و رعایت قوانین و مقررات مربوط، طراحی، اعمال و حفظ شده است. اصطلاح "کنترل‌ها" به هر یک از ابعاد یک یا چند جزء از اجزای کنترل‌های داخلی اطلاق می‌شود.

خطر حسابرسی

- ▶ بر اساس استانداردهای حسابرسی ، خطر حسابرسی به معنای احتمال ارائه نظر نامناسب درباره صورتهای مالی است که می تواند در مورد صورتهای مالی فاقد اشتباه و یا تحریف با اهمیت (**خطر آلفا**) یا صورتهای مالی حاوی اشتباه و یا تحریف با اهمیت (**خطر بتا**) روی دهد.
- ▶ هرچند در تعریف خطر حسابرسی ، بر **خطر بتا** (یعنی پذیرش صورتهای مالی حاوی اشتباه و یا تحریف با اهمیت توسط حسابرس) تاکید می شود.

بهراد مُشار

موسسه حسابرسی

(عضو جامعه حسابداران رسمی ایران)

▶ خطر حسابرسی در تمامی رویکردها چه رویکرد محتوایی گسترده (رویکرد ترازنامه ای) و چه رویکرد مبتنی بر سیستم و همچنین رویکرد مبتنی بر مدیریت ریسک همواره مورد توجه بوده و هست.

▶ در حقیقت روش کار متفاوت شده از لحاظ اندازه و حجم نمونه و طراحی روشهای حسابرسی.

▶ به عبارت دیگر حسابرسی مبتنی بر ریسک به عنوان تکامل یافته حسابرسی مبتنی بر سیستم می باشد.

بهراد مُشار

موسسه حسابرسی

(عضو جامعه حسابداران رسمی ایران)

حسابرسی با نگرش به مدیریت خطر حسابرسی با هدف افزایش کارایی و اثر بخشی حسابرسی، موضوعات زیر را مورد توجه قرار می دهد:

- ۱- برقراری حلقه ارتباطی عینی و مستند بین نتایج حاصل از ارزیابی کنترل های داخلی و حجم آزمون های محتوا.
- ۲- برقراری حلقه ارتباطی عینی و مستند بین میزان شواهدی که باید گردآوری شود با اهمیت و خطر حسابرسی.
- ۳- کمی کردن سطح اهمیت و مستند کردن آن.
- ۴- کمی کردن خطر حسابرسی و اجزای آن (خطرهای ذاتی کنترل، بررسی های تحلیلی و عدم کشف ناشی از آزمون جزئیات) و مستند کردن مراحل انجام آن.

۵- تبیین نقش قضاوت آگاهانه حسابرسی براساس معیارهای تعریف شده در تمامی

مراحل حسابرسی و افزایش قابلیت دفاع آن از طریق فراهم کردن مستندات کافی.

۶- تبیین نقش بررسی‌های تحلیلی در مراحل مختلف حسابرسی.

۷- لزوم تعیین برخی معیارهای لازم برای انجام حسابرسی (از جمله خطر قابل پذیرش

حسابرسی در انواع واحدهای مورد رسیدگی و خطر ذاتی در سطح مانده حساب‌ها).

حسابرسی مبتنی بر ریسک و استانداردهای حسابرسی

- ▶ * طبق استانداردهای حسابرسی ۲۰۰، ۲۴۰، ۳۱۵ و ۳۴۰ مفهوم حسابرسی مبتنی بر ریسک را می توان در سه مرحله بیان کرد:
- ▶ **مرحله اول:** شناسایی ریسک یا عوامل خطرهای تحریف با اهمیت.
- ▶ **مرحله دوم:** طراحی و اجرای روشهای حسابرسی در برخورد با عوامل خطرهای تحریف شناسایی شده.
- ▶ **مرحله سوم:** گزارشگری یافته ها.

حسابرسی مبتنی بر ریسک و استانداردهای حسابرسی

▶ * در استانداردهای حسابرسی ۳۱۵ بر شناخت ویژگی های واحد مورد رسیدگی از لحاظ محیط اقتصادی، محیط قانونی و مقرراتی، نوع و ماهیت فعالیت ها و همچنین شیوه ارزیابی خطر و شیوه ارزیابی عملکرد مدیریت و خطرهای تحریف مرتبط با ویژگی های مزبور تاکید گردیده است. فلذا طبق استانداردهای حسابرسی مزبور، منبع شناخت خطرهای تحریف با اهمیت توسعه پیدا کرده و تنها منحصر به خطر کنترل نیست.

وجه تمایز حسابرسی مبتنی بر ریسک بر حسابرسی سنتی

- ▶ با افزودن دو عامل "ریسک ذاتی" و ریسک عدم کشف به ریسک کنترل به دنبال کاهش "ریسک حسابرسی" از طریق افزایش اثربخشی در حین کاهش حجم عملیات حسابرسی با افزایش کارایی است.
- ▶ بخش عمده ای از ریسکها در مرحله برنامه ریزی شناسایی می شود. و روشهای حسابرسی نیز متناسب با آن ریسک طراحی می شود.
- ▶ در حسابرسی مبتنی بر سیستم ، حسابرسان عمده هزینه های حسابرسی را صرف آزمون های محتوا می کنند.

- ▶ * حسابرسی مبتنی بر ریسک تغییری در مفهوم خطر ایجاد کرده است. به طوری که در رسیدگی به حسابها، حساب هایی که **پرخطرتر** بودند مورد توجه بیشتری قرار می گیرند.
- ▶ * در این رویکرد عوامل خطر در ابتدای کار شناسایی و مشخص شده و در برنامه ریزی لحاظ می گردند. فلذا سطح اطمینان مورد نیاز به منظور اظهارنظر، با استفاده از مدل حسابرسی مبتنی بر ریسک تامین می گردد.
- ▶ * وجه تمایز دیگر این رویکرد با رویکرد قبلی کمی کردن ریسک است. حسابسان به منظور قضاوت حرفه‌ای با بکارگیری علم ریاضی و شاخه آمار بهتر به مورد در اجرا درخواهد آمد ضمن اینکه مستند می گردد.

- ▶ * در رویکرد قبلی شناسایی خطر و حوزه هایی که حسابرسان بیشتر به آنان می پرداختند ذهنی بود و به نحو مناسب نیز مکتوب و مستند نمی گردید.
- ▶ * مهمترین وجه تمایز در این رویکرد، امکان استفاده از نمونه گیری آماری است. یعنی حسابرسان می توانند هم درآزمون رعایت و آزمون محتوا از نمونه گیری آماری استفاده کنند. اما این بدان معنی نیست که از آزمون ریسک حسابرسی صرفاً در نمونه گیری آماری می توان استفاده کرد. با بکارگیری این مدل، حتی روش نمونه گیری قضاوتی و همچنین سایر روشهای حسابرسی را می توان بهبود بخشید. لیکن، رابطه عینی بین نتایج حاصل از ارزیابی های داخلی و آزمون محتوا را شاید نتوان تشخیص داد.

رابطه حسابرسی مبتنی بر ریسک با استقلال حسابرس

- ▶ انجام حسابرسی به شیوه و بر مبنای مدل مبتنی بر ریسک چنانچه به طور اصولی و کامل انجام پذیرد بر کیفیت کار حسابرسی تاثیر خواهد گذاشت و خطر "**رد نادرست**" که منجر به انجام رسیدگی های اضافی و اتلاف وقت و هزینه و یا **پذیرش نادرست** که باعث عدم شناسایی و **کشف تحریف های صورتهای مالی خواهد شد** را کاهش خواهد داد.
- ▶ چنانچه حسابرسی مبتنی بر ریسک توسط همه موسسات انجام پذیرد موجب اعتبار جایگاه حسابرس مستقل خواهد شد. ضمن اینکه موسسات نیز آگاهانه نسبت به پذیرش کار حسابرسی با توجه به بالا بودن خطر ذاتی و خطر کنترل اقدام خواهند نمود.

استفاده از شیوه و تکنیک حسابرسی مبتنی بر ریسک در کجاها ضرورت پیدا می کند:

- در واحدهای تجاری که دارای حجم عملیات زیاد با ماهیت مشابه هستند.
- از نظر کنترل های داخلی استقرار یافته در هر یک از چرخه های عملیاتی نقاط ضعف کمتری دارند.
- استانداردهای حسابرسی که مبتنی بر استانداردهای بین المللی است نظیر استاندارد حسابرسی ۲۰۰، ۲۴۰، ۳۰۰، ۳۱۵ و ۳۳۰ انجام برنامه ریزی و اجرای حسابرسی مبتنی بر ریسک را الزامی می کند.

بهراد مُشار

موسسه حسابرسی

(عضو جامعه حسابداران رسمی ایران)

موانع و مشکلات پیاده سازی حسابرسی مبتنی بر ریسک

الف) - در حوزه واحد های تجاری

ب) - در حوزه موسسات حسابرسی

ج) - در حوزه آموزش و دانشگاهها

د) - در حوزه استانداردها و تدوین دستورالعمل های کاربردی

ه) - از منظر نرم افزار و تکنولوژی

الف) - در حوزه واحدهای تجاری

- ▶ خطر حسابرسی شامل سه عامل ریسک ذاتی، کنترل و عدم کشف است. ریسک کنترل مهمترین و تاثیر گذار ترین عامل در بین عوامل مزبور می باشد. با توجه به رابطه عوامل با خطر حسابرسی و همچنین حجم و اندازه نمونه، چه تعداد از واحدهای تجاری در صدد استقرار کنترل های داخلی مناسب (مثلا بر مبنای چارچوب یکپارچه کوزو) برآمدند.
- ▶ در این رابطه با الزام به تشکیل کمیته های حسابرسی چه میزان توفیق حاصل شد؟

الف) - ادامه حوزه واحد های تجاری

- ▶ شرایط حاکم بر محیط کسب و کار ، تغییرات قوانین و مقررات و شرایط اقتصادی و بالاخص نرخ خرید مواد اولیه و فروش محصولات با توجه به نوسانات نرخ ارز ، ریسک ذاتی در واحد های تجاری را افزایش می دهد. در چنین شرایطی واحد های تجاری مورد رسیدگی نسبت به شناسایی و ارزیابی حوزه های ریسک و برنامه و تدوین فعالیت های کنترلی مناسب اقدام نموده و یا به نحو مناسب مستند نمی نمایند.
- ▶ همین دو عامل بر کارایی و اثربخشی رویکرد حسابرسی مبتنی بر ریسک اثر می گذارد .

ب) - در حوزه موسسات حسابرسی

▶ تسلط، میزان آشنایی و مهارت حسابرسان .

▶ عدم استفاده موسسات حسابرسی از سیستم های کامپیوتری حسابرسی .

▶ تمایل به اجرای آزمون های گسترده تر و اضافی و اعمال قضاوت حرفه ای.

▶ نگرانی نسبت به حق الزحمه حسابرسی با توجه به زمان مورد نیاز در بکارگیری این

رویکرد.

ج) - در حوزه آموزش و دانشگاهها

- ▶ عدم تطابق رئوس و سرفصل های مورد تدریس در دانشگاهها با نیاز حرفه.
- ▶ عدم برگزاری دوره های آموزش کاربردی برای کلیه رده های حسابرسی.

(د) - در حوزه استانداردگذاری و تدوین دستورالعمل های کاربردی

- ▶ عدم بازنگری در دستورالعمل حسابرسی نشریه ۱۵۰ با توجه به سوالات و ابهاماتی که مطرح است .
- ▶ عدم تشکیل کمیته های راهبری در سطح جامعه حسابداران رسمی ایران و سازمان حسابرسی ، منجر به اعمال سلیقه در پیاده سازی مدل حسابرسی مبتنی بر ریسک گردیده است.

ه) - از منظر نرم افزاری و تکنولوژی

- ▶ عدم الزام شرکت های برنامه نویس به رعایت اصول اولیه ساختارهای کنترل داخلی.
- ▶ عدم پایش شرکت های نرم افزاری توسط شورای انفورماتیک از نظر رعایت اصول و ضوابط استقرار ساختارهای کنترل داخلی .
- ▶ عدم تدوین برنامه نرم افزاری جهت ارزیابی ریسک با بکارگیری مفاهیم ریاضی و علم آمار متناسب با رویکرد مورد بحث و همچنین سیستم های کامپیو تری حسابرسی.

نتیجه گیری

- ▶ حرفه حسابرسی مستقل از بدو پیدایش، همزمان با تغییر شرایط محیطی و پیشرفت دانش بشری چاره ای جز پذیرش تحول نداشته و ناگزیر برای حفظ و افزایش کارایی و ارائه خدمات مفید به جامعه، ابزارهای جدیدی را بکار گرفته است.
- ▶ در حسابرسی صورتهای مالی، قضاوت نقش بسیار مهمی دارد، بطوری که تمامی مراحل حسابرسی (برنامه ریزی، اجرای عملیات و اجرای عملیات و اظهار نظر) با قضاوت همراه است.
- ▶ هدف حسابرسی صورتهای مالی این است که حسابرس بتواند درباره اینکه صورتهای مالی از تمام جنبه های با اهمیت ، طبق استانداردهای حسابداری تهیه شده است یا خیر ، اظهار نظر کند. این اظهار نظر همواره با میزانی از خطر مواجه است که به آن خطر حسابرسی می گوئیم.

نتیجه گیری

- ▶ رویکرد های جدید جایگزین رویکردهای قبلی شدند .حسابرسی مبتنی بر سیستم در مقابل تاکید صرف بر آزمون محتوا به دلیل عدم اتکا بر سیستم کنترل داخلی نیز در عمل با مشکلاتی مواجه بوده است.
- ▶ حاصل بررسی و ارزیابی سیستم کنترل داخلی هیچگاه به درستی به آزمون های محتوا مرتبط نشده و به گونه ای کمی ، حدود و دامنه آزمونهای محتوا را تعیین نکرده است.
- ▶ در رویکرد حسابرسی مبتنی بر ریسک با هدف افزایش اثربخشی و کارایی حسابرسی از طریق تعیین نوع و ماهیت ، زمان بندی اجرا و حدود آزمون های محتوا ، رسیدگی ها به میزان مناسبی انجام می شود.لیکن ،به منظور پیاده سازی و دستیابی به اهداف تعیین شده در این رویکرد لازم است ضرورت ها و پیش نیازهای آنرا شناسایی و اولویت بندی نمود.

بهراد مُشار

موسسه حسابرسی

(عضو جامعه حسابداران رسمی ایران)

نتیجه گیری

▶ و همه ی عوامل موثر در پیاده سازی را به شرحی که پیشتر مطرح شد به کار گرفت. تا حرفه حسابرسی از طریق دستیابی به اهداف خود ، نقش موثری در شفافیت اطلاعات جهت تصمیم گیریهای مدیریت و ذینفعان ایفا نماید.

بهراد مُشار

موسسه حسابرسی

(عضو جامعه حسابداران رسمی ایران)

▶ از صبر و حوصله شما سپاسگزارم